

Francesc Viadiu Un solsoní per la causa de Catalunya

Malgrat la seva projecció pública: diputat al Parlament de Catalunya per ERC, alcalde de Solsona, resistent antifeixista durant la Segona Guerra Mundial... la figura de Francesc Viadiu només ha començat a ser coneguda arran de l'adaptació televisiva de la seva obra autobiogràfica *Entre el torb i la Gestapo* que TV3 va emetre per primer cop el 2000.

→ JOAN-MARC PASSADA

Joan-Marc Passada i Casserres
Solsona, 1968

Dibuixant professional. És membre fundador de la Comissió d'Homenatge a Francesc Viadiu i Vendrell amb la que ha impulsat diferents iniciatives de reconeixement polític i social a l'antic diputat al Parlament de Catalunya durant «L'any Viadiu» (2000-2001).

Delegat d'Ordre Públic a «Lleida la Roja»
(Rafael Dalmau Editor, 1979)

Entre el torb i la Gestapo
(Rafael Dalmau Editor, 2000)

Francesc Viadiu i Vendrell va néixer a Solsona el 1900 i va viure, sense desarrelar-se de la seva ciutat, una època clau de la nostra història recent des de la primera línia política. El jove Viadiu, s'inquietà ben aviat per la militància política i s'afilià a Estat Català el 1922. En aquella època fou processat per primera vegada per conspirar contra la dictadura primoriverista i conegué també, per primer cop, la presó model de Barcelona. Per desgràcia no seria l'única. Els primers anys de militància l'imprimí un ferm caràcter d'home d'acció amb el que conduí sempre la seva vida política. No obstant, això no impedí que no ho pogués compaginar amb un treball de reflexió que el portà anys més tard al Parlament de Catalunya i al capdavant de responsabilitats en matèria d'ordre públic durant la guerra espanyola de 1936-1939. Posteriorment, durant la segona guerra mundial, dirigí des de l'exili d'Andorra, diverses cadenes d'evacuació de pilots aliats.

Viadiu seguí militant a Estat Català fins que aquesta organització acordà federar-se dins l'aglutinació de partits i organitzacions que conformarien el 1931, la nova Esquerra Republicana de Catalunya. Amb l'arribada de la Segona República, assumí responsabilitats polítiques institucionals. A partir de la reinstauració de la Generalitat, Viadiu va ser elegit el 1932 diputat al Parlament de Catalunya per ERC, a la demarcació de Lleida. El 1934, participà a l'efímera proclamació de l'Estat català. Arran dels fets del 6 d'octubre, Viadiu fou novament empresonat, juntament amb una cinquantena més de solsonins. Com molts dels catalans que acompanyaren a la força al president Lluís Companys als diversos vaixells-presó del port de Barcelona, sortiren indultats i es reincorporaren a les seves tasques polítiques a les que seguien compromesos.

La guerra espanyola i la revolta revolucionària

Com és sabut, aquell treball de participació política en una societat que volia erradicar el caciquisme decimonò-

nic, l'analfabetisme i impulsar l'emancipació dels treballadors i la recatalanització de la societat en general, fou estroncat per l'escomesa feixista de 1936. El cop militar va agafar-lo estant a Barcelona sortint del congrés d'ERC. Viadiu va girar el seu pensament aleshores, en la seva Solsona natal. Aquella ciutat tant plena, com es deia, de «clericalla», perillava. Solsona tenia en aquell temps, amb uns 2.000 habitants, més de 400 persones al servei de l'església. Més de 400 «sotanes», a qui calia prevenir. Immediàtament, posà en marxa un dispositiu de seguretat per tal d'avisar el bisbe Valentí Comellas i els diferents ordes religiosos del perill potencial que corrien. I és que tot i ser un home laic i d'esquerres, Viadiu era sobretot un home amb una fidelitat extraordinària a la República i les institucions catalanes i no només va saber distingir perfectament en aquells confusos dies, entre enemics i adversaris, sinó que va intervenir quan va caldre per capgirar una situació contrària al dret i la justícia.

Per tal de salvar el patrimoni artístic religiós, posà protecció policial en diferents recintes amb relíquies artístiques com el santuari del Miracle i confiscà la resta de temples i locals religiosos. Amb aquestes accions, Viadiu sabia que es jugava quelcom més que el seu prestigi polític, ja que altres dirigents amb més càrrecs que actuaren igual, com el conseller Josep Maria Espanya hagueren d'exiliar-se només començada la guerra, per les contínues amenaces de mort que els hi arribaven del moviment anarquista.

Així doncs, Viadiu evità un bany de sang a la seva comarca només començar la guerra. Aquella capacitat de decisió tan poc dubitativa mostrada a Solsona, fou aprofitada pel president Companys per nomenar-lo l'any següent, delegat d'ordre públic a Lleida. Després de la relativament senzilla rendició colpista a Lleida, arribaren els veritables problemes provocats per la pèrdua d'autoritat real de la Generalitat. La ciutat es convertí en un desgovern. Una eufòria revolucionària ho envoltava tot. S'instauraren tribunals populars amb judicis sumaríssims, molts d'ells sense defensa i les patrulles de control del moviment obrer, suplantaven la mateixa policia republicana.

Enmig d'aquell vesper, Francesc Viadiu dirigí durant

gairebé un any, la Delegació d'ordre públic durant tot el 1937. Mentre les forces polítiques republicanes lluitaven pel control de l'hegemonia del poder, Viadiu va mantenir-se fidel a la seva responsabilitat i no deixà mai d'oïre el poc poder que tenia encara la Generalitat republicana. Finalment, el nou equilibri de forces després dels «Fets de maig», li van fer perdre a la Generalitat el control de l'ordre públic. El resultat d'això fou que Viadiu hagué d'abandonar el seu càrrec a Lleida. Abans de fer-ho però, va contribuir a sufocar la revolta anarquista de la Cerdanya, ajudant la població de Bellver, que es negà sempre a trencar amb la legalitat del govern català, assetjada per part dels elements capitanejats pel sindicalista Antonio Martín, conegut com El Cojo de Málaga.

El final de la guerra, Viadiu la visqué a Solsona assumint el càrrec d'alcalde i distribuint la contínua arribada de nova població, que augmentà de 2.000 a 20.000 habitants.

Quan el 1939, les tropes feixistes ja estaven a poques hores de la ciutat, ajudà a evacuar la població civil en una caravana de camions. El mateix diputat s'afegí a aquell comboi que prengué direcció a França. Viadiu ja no podria tornar mai més a viure a la seva ciutat. Nou solsonins companys seus que decidiren quedar-se, foren afusellats pel simple fet de militar a ERC. Viadiu va relatar la seva delicada reponsabilitat política a Lleida durant la guerra, així com les vivències dels dies inicials i finals del conflicte des de la rereguarda, en una acurada descripció en el llibre *Delegat d'ordre públic a «Lleida la Roja»*, editat el 1979 per Dalmau editor.

L'exili i la resistència

El 1939, amb la desfeta republicana, Viadiu s'instal·là inicialment a Montpeller. Allà s'aplegà amb un nucli de refugiats polítics i feu amistat amb el lleidatà i posteriorment també diputat per ERC, Víctor Torres. Quan esclatà la Segona Guerra Mundial i França fou ocupada pels nazis, es traslladà a Andorra, on inicià la seva col·laboració amb la resistència aliada com molts altres militants nacionalistes, dirigint cadenes d'evasió de pilots abatuts, en coordinació amb els serveis secrets britànics i nord-americans. Foren diversos milers de soldats aliats que es pogueren escapar de les mans de la Gestapo, gràcies als enllaços dirigits per Viadiu i els seus companys,

1942. Francesc Viadiu.

des de Sant Julià de Lòria. Amb el pseudònim de Francesc Viel, Viadiu transcrivé les cròniques d'aquella resistència digna d'un Oskar Schindler català, en el seu llibre *Entre el torb i la Gestapo* (1974), reeditat el 2000 també per Dalmau editor. Per la seva contribució a la causa aliada, fou condecorat pel rei d'Anglaterra i el Congrés dels Estats Units d'Amèrica, molts anys abans que la Generalitat de Catalunya li concedís, de la mà del president Jordi Pujol, el dia 11 de novembre de 1986, la Creu de Sant Jordi.

El retorn, el silenci i l'homenatge pòstum

Els vencedors de la guerra a Catalunya el 1939, van iniciar aleshores l'esborrament de la memòria col·lectiva sobre Viadiu. Per això, des de la seva pròpia ciutat i seguint els dictats del nou alcalde franquista, Josep Serra i Forn, s'escamparen totes les calúmnies possibles contra l'antic diputat, aleshores encara refugiat, i la repressió contra ell i els seus es féu múltiple. La seva casa fou expropiada i convertida en caserna militar de la Guàrdia Civil. La seva família se n'hagué d'anar de Solsona. Els seus companys de partit que es quedaren a la ciutat foren afusellats. Dos d'ells eren precisament els qui acompanyaren el bisbe de Solsona a l'exili, el 1936.

El 1952, Viadiu s'arribà a tornar a Catalunya, amb la promesa que les autoritats franquistes ja no el represaliarien. Així i tot, un cop creuada la frontera, Viadiu fou detingut i tornat a empresonar durant un any a la presó model de Barcelona, a l'espera d'un judici on un dels principals testimonis de càrrec era el mateix alcalde de Solsona. Per sort, les acusacions contra ell es mostraren tan poc versemblants que quedà lliure. La seva estada a la presó, també la relatà en el seu tercer llibre, irònicament titolat *L'hostal d'Entença* (La Llar del llibre, 1977) fent referència al complex peniten-

ciari situat en aquest carrer barceloní.

El 1976 es reincorporà a ERC, —formant part del Consell Executiu— i es desvincula del partit el 1982 tot abandonant qualsevol militància política. Viadiu ja només tornaria a Solsona esporàdicament abans de morir a Sant Llorenç de Morunys el 1992. El reconeixement dels seus conciudadans no el tindria fins després de nou anys de la seva mort i a cent anys del seu naixement. La reedició del llibre *Entre el torb i la Gestapo* i la versió televisiva que en féu Lluís Maria Güell per TVC el 2000, animà a que es creés la Comissió d'Homenatge a Francesc Viadiu i Vendrell, per tal de commemorar com calia el centenari del diputat solsoní. El 28 de maig de 2001 el ple municipal de Solsona obrí oficialment «l'any Viadiu» amb l'aprovació per majoria absoluta d'una moció de reconeixement a la figura de l'antic diputat i alcalde. Posteriorment, un acte institucional tingué lloc el 5 de juny també a Solsona, presidit pel president del Parlament de Catalunya Joan Rigol i el 10 d'octubre el Museu d'Història de Catalunya presentà una ponència de la mà de Josep Maria Solé i Sabatè sobre «Francesc Viadiu i els nostres dies». La cloenda del cicle d'actes i conferències la presidiren, el 16 de novembre, els militants històrics Víctor Torres i Heribert Barre, en una taula rodona en la que participaren també, el periodista Miquel Sellarès i mossèn Climent Forner.

Solsona recuperà d'aquesta manera, la memòria històrica d'un lluitador extraordinari. I amb aquest gest, la ciutat s'ha dignificat una mica més com a tal. La intenció de la comissió és la de poder gaudir a Solsona d'un lloc permanent dedicat a la memòria de Francesc Viadiu i als qui no tingueren la sort de continuar lluitant com ell per la recuperació de les llibertats nacionals i socials de Catalunya, sinó que moriren per defensar-les.